

O nauce czytania i przygotowaniu do pisania

Do czytania garną się dzieci pięcioletnie a nawet czteroletnie. Interesują się książeczkami, napisami na szyldach i reklamach, pytają o nazwy liter, same próbują je łączyć w wyrazy a wyrazy w zdania. Wczesne zainteresowanie nauką czytania i pisania świadczy o znakomitych możliwościach umysłowych dziecka. Nie oznacza to jednak, że namawiam dorosłych do tego, aby zmuszali na przykład pięcioletka do nauki czytania i pisania, jeżeli dziecko tego nie chce. Wszystko zależy tu od stopnia dziecięcych zainteresowań. Tak się zwykle dzieje, że dzieci interesują się tym, co jest na miarę ich możliwości poznawczych i wykonawczych. Dlatego, gdy dziecko garnie się do nauki czytania i pisania należy je wspierać w opanowaniu tych trudnych umiejętności, gdyż im wcześniej je opanuje, tym większe będzie miało szanse w odniesieniu sukcesów w nauce szkolnej.

Dzieci w przedszkolu przygotowują się do nauki czytania i pisania podczas zabaw, zajęć, sytuacji edukacyjnych. Natomiast intensywnie uczą się tych umiejętności w pierwszym roku edukacji szkolnej. Dla każdego dziecka dobrze przygotowanego do szkoły w zakresie czytania i pisania nabywanie tych umiejętności nie będzie trudne.

O sposobie uczenia dzieci czytania i pisania ¹

Czytanie to rozpoznawanie, identyfikowanie a także sensowne łączenie liter drukowanych lub pisanych. Pisanie natomiast to kodowanie informacji za pomocą tych samych symboli. Sposobów uczenia dzieci czytania² i pisania jest wiele ale najczęściej stosowanym schematem jest:

- zwrócenie uwagi na znajdujący się w oglądanej przez dziecko książeczce napis (zdanie) np. *To lis*;
- dokonanie analizy zdania czyli wyodrębnienie wyrazu, w którym występuje nowa litera. Tym razem będzie to wyraz *lis*;
- określenie, jaką głoskę słyszy na początku słowa, na końcu i w środku w słowa *lis*;
- zidentyfikowanie nowej głoski i litery, w tym przypadku jest to „l”;
- poznawanie kształtu nowej litery „l” poprzez kojarzenie wyodrębnionej głoski i litery za pomocą której można ją oznaczyć (kodować);
- pisanie palcem poznanej litery w powietrzu, na zaparowanej szybie, piasku, ołówkiem na papierze po zakropkowanym śladzie a następnie w linijkach zeszytu. Ten proces powoduje silne skojarzenie brzmienia głoski³ z kształtem jej znaku - literą;
- włączanie zbitki głoska - litera do wyrazu, wyrazu do zdania a zdania do opowiadania.

Dzieci czytają i piszą tak, jak mówią, dlatego niezwykle ważne jest poprawne i czyste wybrzmiewanie głosek. Przygotowując je do nauki czytania i pisania należy zadbać o to, aby:

- **mówiły poprawnie pod względem artykulacyjnym.** Dzieci z wadami wymowy muszą być pod opieką logopedy a przed pójściem do szkoły wady te powinny być skorygowane poprzez odpowiednie ćwiczenia;
- **swobodnie wypowiadały się w rozwiniętej i uporządkowanej formie.** Dzieci idące do szkoły mają mieć bogate słownictwo i powinny przestrzegać podstawowych zasady kultury słuchania i mówienia. Oznacza to, że muszą zadbać

o to, aby były rozumiane przez innych a także starały się słuchać tego, co mówią inni;

- **miały dobrze rozwiniętą percepcję słuchową, w tym także słuch fonematyczny (fonemowy).** Jest on ważnym wskaźnikiem dojrzałości dziecka do nauki czytania i pisania i polega na zdolności do różnicowania głosek w wypowiedzianych i słyszanych słowach;
- **umiały dostrzec, jaki kształt ma poznawana litera i go zapamiętać.** Dobrze rozwinięta spostrzegawczość i pamięć wzrokowa jest niezbędna w początkowej nauce czytania i pisania. Każde dziecko w krótkim czasie ma zapamiętać prawie 200 znaków graficznych w tym wszystkie litery małe i wielkie w wersji pisanej i drukowanej oraz cyfry (znaki graficzne liczb), znaki działań oraz stosowane w edukacji reprezentacje graficzne (uproszczone rysunki, grafy, drzewka, tabelki);
- **potrafiły odwzorować litery, nie pomijając ani jednego szczegółu.** Do tego potrzebna jest bardzo dobra sprawność rąk oraz współpraca ręki i oka w obrębie ruchów dłoni i palców. Niezaspokojona potrzeba ruchu, wyręczanie dzieci w prostych czynnościach sprawia, że sporo z nich charakteryzuje się niezdolnością ruchową całego ciała w tym niezręcznością manualną;
- **nie miały większych kłopotów z koordynowaniem czynności rąk pod kontrolą wzroku od strony lewej do prawej.** Podczas czytania wodzi się wzrokiem po szeregach liter tworzących słowa, zaczynając od strony lewej do prawej. Podobnie jest w pisaniu. Piszący musi jednocześnie prowadzić wzrok i organizować sensownie skomplikowane ruchy ręki od lewej do prawej strony;

Oprócz tych wymienionych przeze mnie zagadnień są jeszcze inne odgrywające również ważną rolę. Do nich należy **interesowanie się czytaniem i pisaniem a także rozumienie sensu kodowania i dekodowania.** Chodzi tu o motywację i większą podatność do nauki czytania i pisania.

Co dziecko kończące przedszkole ma wiedzieć i umieć w zakresie przygotowania do czytania i pisania

Dziecko rozpoczynające naukę w klasie pierwszej ma⁴:

- określać kierunki oraz miejsca na kartce papieru i rozumieć sens poleceń typu: *Narysuj kółeczko w prawym górnym rogu kartki..., Rysuj szlaczek, zaczynając od lewej strony kartki...;*
- uważnie patrzeć, aby rozpoznać i zapamiętać to, co jest przedstawione na obrazkach;
- mieć sprawne ręce oraz dobrą koordynację wzrokowo - ruchową (współpraca ręki i oka), która jest potrzebna na zajęciach plastycznych - technicznych i w nauce pisania;
- interesować się czytaniem i pisaniem oraz ma być do tego dobrze przygotowane;
- interesować się książkami, słuchać opowiadań, baśni itp. oraz rozmawiać na ich temat;
- układać krótkie zdania, dzielić je na wyrazy, wyrazy na sylaby oraz wyodrębniać głoski w słowach o prostej budowie fonetycznej;
- rozumieć sens informacji podanych w formie uproszczonych rysunków oraz innych symboli, a także odczytywać krótkie podpisy pod obrazkami, napisy na szyldach itp.

O współpracy z rodzicami nad przygotowaniem dzieci do nauki czytania i pisania

Rodzice chętnie włączają się w proces przygotowania dziecka do szkoły. Na pewno w rozmowie z nimi należy podkreślić te obszary edukacyjne w których dziecko i jest już dobrze przygotowane i nie ukrywać tych, w których sobie jeszcze nie radzi. Koniecznie należy w przystępny sposób wyjaśnić im, co i jak mają robić aby pomóc swojemu dziecku w lepszym przygotowaniu do szkoły. Jeżeli do podejmowanych działań niezbędne są pomoce dydaktyczne to dobrze jest je wypożyczyć aby atrakcyjność i skuteczność wspólnych zabaw i ćwiczeń była wyższa.

Rodzicom należy również szczegółowo powiedzieć, co ich dziecko musi umieć, żeby nauka czytania i pisania w klasie pierwszej była przyjazna. Nauczycielka ma też interesować się podjętymi przez rodziców działaniami i pytać o postępy i napotykane trudności. Ponadto wspomagać ich w pracy z dzieckiem służąc radą, pomocą a także przykładem. Podczas rozmów z rodzicami zawsze należy wzbudzać nadzieję, że to dzięki wspólnej pracy nauczyciela i rodziców jest zdecydowanie lepiej i są widoczne postępy. Będzie to czynnik motywujący do kontynuowania zajęć, zabaw i ćwiczeń w domu.

Na zakończenie koniecznie należy przekonać rodziców do głośnego czytania dzieciom (choć przez pół godziny dziennie), gdyż jest to znakomity sposób rozwijania dziecięcego umysłu, budzenia motywacji do nauki oraz kształtowania zainteresowań czytelniczych. W przedszkolu lub w szkole można zorganizować wypożyczalnię książeczek, co pomoże rodzicom w zorientowaniu się w literaturze dziecięcej.

Ewa Zielińska

¹ Szczegółowe informacje podają M. Mystkowska (*Uczymy się czytać w przedszkolu*, WSiP, Warszawa 1979), I. Dudzińska (*Dziecko sześciolatnie uczy się czytać*, WSiP, Warszawa 1981), M. Cackowska (*Nauka czytania i pisania w klasach przedszkolnych*, WSiP, Warszawa 1984), A. Brzezińska i M. Burtowy (*Psychologiczne problemy edukacji przedszkolnej. Wybrane zagadnienia z teorii i metodyki wychowania przedszkolnego*), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 1985, cz.3), K. Kamińska (*Nauka czytania dzieci w wieku przedszkolnym*, WSiP, Warszawa 1999) i inni.

² Obecnie wyodrębnia się cztery podstawowe grupy metod czytania i pisania: a) syntetyczne, b) analityczne, c) analityczno - syntetyczne, d) metody globalne. Metody analityczno - syntetyczne są charakterystyczne dla nauki czytania i pisania języków, w których zapis literowy odpowiada wypowiedzianym głoskom: jedna głoska - jedna litera. W języku polskim odstępstwem są na przykład dwuznaki (np. „sz”, „cz”, „ch”) i zmiękczenia (np. „ś”, „ć”, „ź”). Warto też znać kryteria, według których R. Więckowski (*Początkowa nauka czytania i pisania*, „Życie szkoły” 1997, nr 6) klasyfikuje metody kształtowania tych ważnych umiejętności. Są to: a) wartości fonetyczne języka (metoda alfabetyczna, fonetyczno - sylabowa, wyrazowa, zdaniowa), b) dominujące procesy psychiczne uczestniczące w toku czytania (metody syntetyczne, analityczne, analityczno - syntetyczne c) dominujący udział organów zmysłowych w procesie czytania (słuchowa, wzrokowo-kinestetyczna).

³ Ważne jest, aby wybrzmiewać wyizolowane głoski, a więc „k” a nie „ka”, „d” a nie „de”, „w” a nie „wu”, „c” a nie „ce”.

⁴ Wykaz wiadomości i umiejętności dzieci w ostatnim roku wychowania przedszkolnego określa *Podstawa Programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego* opublikowana w dniu 15 stycznia 2009 r. w Dzienniku Ustaw Nr 4, poz.17.